

Mina första nio år

Jag föddes med sätesbjudning och med navelsträngen lindad om halsen. Det kunde ha varit farligt men förlossningen gick trots allt bra. Min pappa tyckte att jag såg ut som ett fint litet troll eftersom jag hade små tofsar av ullhår på öronen. Kanske ett tecken på att jag inte var färdig för livet utanför livmodern. Alla foster har ju en period då de är fjuniga.

Senare blev det problem med amningen. Fyratimmarsregeln var förhärskande på den tiden och jag som bara vägde 2.950 gram hade behövt ammas oftare. Jag fick ligga med de andra nyfödda i en barnsal. Var fjärde timme bars vi in till mödrarna och på tjugo minuter skulle vi bli mätta. Detta system fungerade enligt min farmor inte alls för mig. Jag var för uttröttad för att kunna suga i mig tillräckligt med mjölk när det äntligen var amningsdags och sedan blev jag förstås hungrig för tidigt och grät mig till sömns. När vi kom hem kämpade mamma en tid med den metoden eftersom barnmorskorna hade stor auktoritet på den tiden. När hon märkte att fyratimmarsregeln varken passade henne eller mig slutade hon med den. Men då fungerade inte amningen längre och jag blev ett flaskbarn.

Då kom nästa utmaning. Bara tre veckor gammal fick jag mässlingen. Situationen var kritisk eftersom febern blev oroväckande hög, men jag klarade mig.

Sedan följde en harmonisk tid. Båda mina föräldrar var omtänksamma och mamma skötte om mig med sina mjuka händer. Pappa hjälpte till med det han kunde men han arbetade långa dagar som charkuterist på Konsum i Kisa. Han hade ännu inte fyllt tjugo år när mamma blev gravid så han fick skriva till kungs för att få tillåtelse att gifta sig. Mamma var ett par år äldre. De hann både förlova och gifta sig fredsåret 1945 då jag föddes.

Mamma som hade stortrivts som föreståndare för Hallbergs tobakshandels filial i Kisa fick lämna både arbetet och den lilla lägenheten bakom butiken när jag föddes. Det enda ställe den lilla familjen kunde hyra just då var ett gammalt torp som hette

Fimon en bit utanför samhället. Enligt pappa var det så kallt där första vintern att han fick gå upp mitt i natten och tända i spisen för att jag inte skulle frysa. Mamma fick efter en tid ett tillfälligt kontorsjobb och en barnflicka skulle passa mig.

Farfar har berättat att när han en gång tittade in till oss fann han mig liggande ensam i det utkylda huset. Barnflickan hade tröttnat på ensamheten i torpet och gått ut för att träffa en granne medan jag sov. Farfar kontaktade pappa och de sa upp barnflickan. Mamma slutade jobba och vi flyttade till ett litet hus som tillhörde pappas moster Ingrid i Sjögesta. Det var väldigt litet och ganska långt från Kisa så mamma vantrivdes. Hon tyckte om att arbeta och träffa människor.

Ganska snart fick hon tillbaka både jobbet i tobaksaffären och lägenheten i ett av Kisas äldsta stenhus, Eriksborg vid Skvallertorget. Alla var nöjda och vi bodde kvar där tills jag började skolan.

Vår lilla lägenhet låg innanför tobaksaffären och jag växte upp utan vare sig dagmamma eller lekskola. Jag var ett så kallat snällt barn och kunde sysselsätta mig själv långa stunder. Mamma fanns ju också hela tiden i affären som hängde ihop med vår bostad, Köket användes också som lagerlokal för affären.

När det inte var några kunder i affären läste mamma ibland serierna för mig ur Allers

och Hemmets Veckotidning. Jag minns särskilt prins Valiant med sitt svartblanka hår och den starke Tarzan som slängde sig i lianerna i jungeln långt från min egen värld.

Här försöker jag skapa en minnesbild av hur jag upplevde vårt hem som barn:

”Jag stavar mig fram till HALLBERGS TOBAKSHANDEL på skylten utanför affären där mamma är föreståndare. Det plingar till när jag trycker ner handtaget. Mamma hejar på mig men har inte tid att prata för hon har en kund. Det är doktorn som vill ha cigarrer ur en fin ask med en vacker dam på. Hon har svart lockigt hår och en röd kjol. Det luktar starkt men gott när mamma öppnar asken. Det finns cigaretter och en massa tidningar också i affären. Jag går bakom disken och öppnar dörren till vår lägenhet och fortsätter genom köket in i stora rummet.

Det står en blommig bäddsoffa och en fåtölj framför kakelugnen. Där har jag en liten stol också. Jag minns en gång när pappa skulle ta kort på mig och jag fick sitta framför kakelugnen och bara låtsas att det var varmt.

Vi har en fin matta på golvet som det är mjukt att gå på. Det står en stor, mörkbrun radio och en grammofon på ett hörnskåp. Jag vill så gärna lyssna till skivan med

Pippi Långstrump men jag får vänta tills mamma har tid att sätta på den, Stiftet är jättevasst. Det finns bokhyllor i skåpet också och där finns alla de bruna och blå böckerna som mamma har skickat efter. Det är en svala på allihopa.

Jag har en egen hörna i stora rummet med en säng som kan bli längre när jag växer. Jag tar fram min docka som ligger i docksängen. Hon fryser nog. Jag tar på henne den gula klänningen och koftan som mamma stickat.

Pappa kommer hem och äter middag vid två-tiden. Det är varmt och skönt i köket för vi har en järnspis. Hos oss är det inte bara mamma som lagar mat. Pappa tycker det är roligt

och han är bra på det. Han har lärt sig av farmor.

På kvällarna efter kvällsmaten sitter mamma och stickar och lyssnar på radion eller pratar med pappa och mig. Jag brukar rita eller leka med pappersdockor. Ibland syr mamma kläder till mig som jag har hittat på.

När jag fyllde fem år fick jag en en celluloiddocka med hemstickad gul klänning och bruna byxor i present. Jag lekte mycket med henne och låtsades att hon var min baby. Hon såg så verklig ut och tittade på mig med sina fina ögon. En dag satte jag dockan i cykelkorgen när mamma och jag skulle till biblioteket. Hon gick och jag cyklade bredvid på min trehjuling med stort framhjul. Plötsligt kom en hund rusande emot oss. Jag tappade balansen, ramlade och hörde ett kraschande.

När jag försökte resa mig upp såg jag något som låg på marken framför mig. Dockans huvud hade spruckit i fyra bitar. Jag hade själv kört över henne. Jag blev

alldeles stel. Sen började jag Mamma kramade om mig och försökte trösta mig. Hon plockade ihop skärvorna och oss hem. Min ledsenhet gick över. Till slut åkte mamma till dockverkstaden i Linköping lagade dockan. Jag var tacksam för det men det var riktigt samma docka längre. ont i bröstet när jag såg hoplappade ansikte.”

Kalmarvägen gick både Konsum där pappa

arbetade och Hallbergs Tobak men trafiken var ganska lugn på den tiden. Ortsborna promenerade makligt omkring för att göra sina inköp eller stå och prata med sina bekanta. Ibland gick de till Centralkonditoriet och drack kaffe med wienerbröd eller som min farfars far till bryggeriet för att ta en pilsner. På andra sidan gatan bodde min tre år äldre kamrat Margaret vars föräldrar ägde Larsons livs. Deras lägenhet låg ovanpå affären och där fanns en fin sal där hon hade julgransplundringar och ett

gråta.

vi tog inte

och de

inte

Jag fick hennes

förbi

sovrum med ottoman där vi lyssnade på barnens brevlåda med Sven Jerring varje torsdag. Bakom torget tornade ett högt berg upp sig krönt av en fornborg. Där lekte jag och mina lekkamrater röda och vita rosen eller cowboys och indianer. Därifrån hade man fin utsikt över hela samhället, Kisasjön och de omgivande höjderna. Ibland klättrade vi ner på bergets baksida och hamnade vid en brusande å med ett kvarnhjul. Bredvid den slingrade sig Kärleksstigen genom skogen till ett kvarter med låga gammeldags

hus.

Ofta lekte jag på bakgården till vårt hus där det fanns en liten grusplan och en länga med utedass, vedbodar och redskapsskjul. En gungställning med trapets var det enda lekredskapet och bakom en grind fanns en lockande, grön trädgård med fruktträd där bara husägaren fick vara. Kanske var det där mina trädgårdsdrömmar tog form.

När jag och mina kamrater tröttnade på gården gick vi ner till ån bakom huset och fiskade mört eller vandrade iväg till en spännande halvö i Kisasjön.

En gång när vi
egentligen var för små
dit själva samlade
familjens vita
samojedspets Lottie
som en flock olydiga
vallade oss hem igen.
min vän som sov
nedanför min säng och
mig. Lottie var en
del av vårt liv. Sorgen
stor när hon fick en
sjukdom och måste

att gå

ihop oss
får och
Hon var

vaktade
viktig
blev
obotlig
avlivas.
farmor

Jag var ofta hos min
och farfar i Rimforsa som barn. Ibland var jag där med mamma och pappa, ibland ensam när de var på cykelsemester eller på någon annan resa. Innan vi köpte vår Fiat 500 cyklade vi dit och jag satt på pakethållaren. Det var två mil mellan Kisa och Rimforsa på slingrande grusvägar utmed Åsunden.

– Oj, oj oj, sa farmor. Har det stackars barnet inte ens nån tröja på sig!

Det var lugnt och tryggt hemma hos farmor och farfar. Jag trivdes bra där och de tyckte att jag var stillsam och kunde sysselsätta mig själv.

När jag var riktigt liten var min viktigaste sysselsättning att sitta bredvid spisen och dra ut varenda liten kastrull och emaljskål ur kastrullskåpet bredvid spisen och sen

plocka in dem igen.

Farmor och farfar hyrde undervåningen i ett rött trähus som hette Kindlycke när jag var liten. I ett vitt hus bredvid bodde farfars bror Rustan som också var målare. En gammal farbror som jag var lite rädd för bodde i ett rött hus på bakgården. Han högg alltid ved. Det låg ett mejeri i närheten. Jag vaknade av slamret från mjölkflaskorna på morgnarna. Ibland gick jag dit och köpte mjölk i en blank mjölkkruka. Grannen hade en hushållsgris i en inhägnad på gården och det luktade starkt av kirskål och nässlor.

Varma sommardagar gick farmor och jag till badstranden vid Åsunden. Jag badade men farmor satt bara och tittade på fullt påklädd i sin tantklänning. En sommar hade en grupp zigenare slagit läger i ett sandtag nära badplatsen. De hade ställt sina husvagnar i en ring och lagade mat över en öppen eld. Det hördes skratt och musik därifrån. Jag tyckte det var spännande men farmor höll mig hårt i handen när vi skyndade förbi.

Den stora, gula, emaljerade järnspisen var centralpunkten i kök. Den värmden så skönt när kallt ute. När farmor öppnade och stoppade in vedträn av hörde man elden som sprakade ifrån sig den lite fräna brandlukten. I spisen fanns en inbyggd behållare för varmvatten som användes till eviga disken men också till bad i zinkbaljan. Efter badet hårtvätten öppnade farmor vedluckan och jag satt där och mig och såg på lågorna som

farmors
det var
luckan
björk
och gav

den
mina
eller

värmden

slickade vedträna. Farmor bakade både matbröd och bullar och när hon skulle ha kafferep eller som hon sa ”främmande” blev det minst sju sorters kakor. Jag fick hjälpa till när hon kavlade och formade bröden och kakorna vid bakkbordet. Farmor stoppade in sin hand i ugnen för att känna om det var lagom varmt innan hon sköt in plåten. Snart fylldes hela köket av kakornas eller brödens ljuvliga doft och när de svalnat lite smakade vi på dem tillsammans med lite kaffe och mjölk på fat. I längden tålde jag inte kaffe och har inte druckit det sen jag var i sjuårsåldern.

Farmor var en husmor av den gamla stammen. Hon kunde verkligen laga god och närande husmanskost. Ur den gula spisens inre trollades det fram möra kalvstekar och nötstek med fin stekyta men också dillkött och andra långkok. I den svarta gjutjärnsstekpannan stekte hon köttbullar och kåldolmar och i grytorna puttrade ärtsoppa och bruna bönor. På eftervärmen i ugnen torkade farmor mängder av nypon som vi varit ute och plockat och på dem kokade hon en len och fyllig nyponsoppa. Den åt vi med lite grädde som bildade ett fint mönster på den orangefärgade soppan.

Min farmor Bojan kom från enkla förhållanden. Hennes far var bondson men

blev själv till en början statare på olika herrgårdar. Eftersom han hade god hand med hästar blev han bli kusk och fick lite bättre villkor än de andra statarna. Men han fick sitta i timmar och frysa medan han väntade på att herrskapen skulle uträtta ärenden eller besöka vänner. Farmors mor var en stolt kvinna som satte en ära i att hålla sitt hem och sina barn rena och fina. Hon vägrade att mjölka som de andra statarhustrurna. Istället fick hon hjälpa till med tvätt och städning. Farmor beundrade sin mamma men tyckte att hon varit lite sträng. Pappan däremot hade varit världens snällaste. Statarsystemet upphörde 1945 och då fick familjen det bättre. Farmor arbetade en tid som barnflicka och servitris på Kisa Gästgivargård innan hon som mycket ung träffade farfar och gifte sig. Hon var bara arton år gammal då pappa föddes och två år senare föddes hans syster. Sen dess har hon varit hemmafru. Hennes enda utsvävningar var symötena med grannfruarna och utflykter och kalas tillsammans med familj och släktingar.

När pappa och mamma var lediga på söndagarna packade vi matsäck och cyklade till någon av de många sjöarna runt Kisa. Oftast var det till Åsunden där det växte ek och björk på de blommande ängarna ner mot sjön. Vid sjön Glimmingen fanns det en oändlig sandstrand kantad av tall och gran. Där stannade vi hela dagen och lagade mat över en öppen eld. Vi var ofta tillsammans med familjen Hansen som hade en pojke i min ålder.

Pappan som hette Kåre kom från Norge och hade kommit som flykting till Sverige. Han hade lärt sig att göra Carl Malmstensmöbler och mamma beställde en säng av honom som jag ärvt.

Sommaren då jag fyllde sju år började jag simskolan vid Karlsbergssdammen. Vattnet var svalt och lite brunaktigt och luktade dy. Jag fick gå försiktigt på den sandiga stigen mot stranden för att inte sticka mig på tallbarren som täckte den. Jag minns tydligt det sista dagen med torrsim som avslutades med träning i vattnet. Mina kamrater som vägde mer än jag flöt bra på sin simdynor. Själv sjönk jag direkt och fick ännu en simdyna med brun kork och band av hampa under bröstet. Samma sak igen. Hela kroppen sjönk ner under vattnet liksom huvudet. Jag fick en kallsup och fäktade vilt med armarna. Till slut hängde de på mig fyra simdynor och då kunde jag

äntligen flyta. Skakande av köld tog jag några spastiska simtag med händer och ben. Äntligen fick vi gå upp på land, svepa om oss handdukarna och dricka varm choklad från termoserna. Så småningom lärde även jag mig simma och kunde njuta av det. Vi cyklade oss varma på vägen hem.

På vintrarna åkte vi skidor och spark. Kisa ligger i utkanten av småländska höglandet och det var kallt och mycket snö på vintrarna.

När jag var riktigt liten hände det ofta att jag fick sitta i en pulka som drogs av vår hund Lottie medan pappa åkte skidor. ”Du var min flicka på den tiden”, sa min pappa många år efteråt.

På söndagarna gick jag i frälsningsarméns söndagsskola. Fröken berättade spännande historier om Jesus och sa att man alltid skulle vara snäll och lydig och tänka på de fattiga barnen i Afrika. Den som sa svärord fick en svart prick i hjärtat. Bilden av ett svartprickigt hjärta avhåller mig fortfarande från att svära. Om jag blir mycket upprörd är mitt värsta kraftuttryck ”järnspik”.

Vi gjorde roliga utflykter med häst och lövad skrida till Råsöbro vid Åsunden. Jag var en modig liten flicka som gick ensam hem från frälsningsarmén när vi kommit tillbaka från utflykterna i skymningen.

Jag lärde mig läsa själv i femårsåldern. Till min egen och pappas förvåning kunde jag en dag stava mig fram till ordet PRINSESSKAFFE på en varubil utanför Larssons livs. Läsningen förbättrades med hjälp av min fröken och vår fina läsebok ”Vill du läsa” av Elsa Beskow.

Jag berättade för mamma att jag levt en gång förut och att jag hade varit indianprinsessa då. Mamma skrattade inte åt mig utan läste med intresse ”Sagan om indianprinsessan Nigili” som jag präntat ner i en skrivbok och ritat bilder till. Den handlade om en indianflicka med långa flätor som levde i ett indianläger i Vilda Västern. En dag råkade Nigili illa ut men en man i helikopter räddade henne. Just när en farlig björn jagade henne slängde mannen ner ett rep. Nigili fick tag i det och svingade bort från faran. Till slut halades repet upp och hon kunde andas ut i helikoptern. Sen blev det fest runt lägerelden.

Jag minns jularna hos farmor och farfar. Det var två mil dit på slingriga vägar från Kisa. Vi åkte förbi Karlsnäs på slutningen ner mot Åsunden.

Där är farfar född och där växte han upp med sina föräldrar och inte mindre än elva syskon. Alla bodde inte där på samma gång som tur var. Där bodde också pappa några år som barn. Farmor tyckte det var ensamt och lite skrämmande att bo där. Det kom ofta luffare vandrande på vägen och ibland knackade de på i stugan. När de fått en smörgås fortsatte de sin vandring. Farmor var glad när de efter ett par år fick hyra ett hus i samhället.

Ett par kilometer längre bort skymtade vi Krågedal där farfars mor Signe växte upp på moderns bondgård. Signes far rymde till Amerika med grannens fru. Han sa

att han bara skulle sälja ett par oxar i Kisa men kom aldrig tillbaka.

Vi närmade oss Rimforsa och bakom missionshuset svängde vi till vänster förbi ett vitmenat mejeri och körde in på gården till Kindlycke där farmor och farfar bodde när jag var liten.

Farfar kom ut på trappan och välkomnade oss. Han var lång, mörk och gänglig och hade en brun hatt på huvudet.

Vi gick in i farstun och borstade av oss snön. Farmor stod vid spisen i köket men torkade av sig om händerna på förklädet när vi kom in.

– Välkomna! sa hon.

Var det inte halt ute?

Nej det gick bra, sa pappa. Du vet väl att jag kan köra bil.

Det luktade så gott i köket. Julbordet var redan dukat men det småvarma stod på spisen. Farmor hade själv broderat duken med tomtar på.

– Nu ska ni vara varsågod, sa farmor och nickade mot matbordet framför fönstret.

Det fanns en stor skål med nystekta köttbullar och ett fat med revbensspjäll på

bordet bredvid julskinkan, den inlagda sillen, syltan och mycket annat. . Korvarna har hon själv gjort liksom brödet och Janssons frestelsen. Men först skulle vi doppa i grytan, Vi tog var sin brödskiva och lät sjunka ned i ett aromatiskt spad på spisen. Sen fiskade vi upp den och åt den med lite senap.

– God Jul, sa farfar och skålade med oss i svagdricka. Farmor och jag drack julmust. Farmor ville inte att farfar skulle dricka pilsner och han brukade göra som farmor ville. Allt var så gott. Jag blev alldeles proppmätt men då var det dags för Ris à la malta. De vuxna satt och småpratade vid bordet. Det var som ett trivsamt, sövande surr.

Pappa och farmor tog hand om disken efteråt. Vi andra gick in i finrummet där vi aldrig satt i vardagslag. Farfar tog fram tändsticksasken med solpojken och tände de levande ljusen i granen. Den var översållad med glitter och julprydnader. Jag fick tända ljusen i änglaspelet som började snurra runt av värmen. Farfar tände sin pipa och mamma rökte en cigarett. Jag åt julgodis och såg mig omkring. Det lyste orangefärgade julstjärnor av papper i fönstret och på bordet låg den finaste julduken. Efter en stund kom pappa in med en stor kaffebricka. Han ställde ner de små tunna kaffekopparna på pelarbordet och jag fick en kopp varm choklad.

Varsågoda, sa farmor och skickade runt ett fat med saffransbullar och mandelsnäckor med sylt och grädde.

Farmor hade tagit av sig förklädet och hade en blank klänning på sig. Det mörka håret var nylagt.

Pappa och farfar såg annorlunda ut i sina fina kavajer.

Mamma var också fin med uppsatt hår och jag hade på mig en ny klänning som mamma hade stickat.

Efter en lång stund då jag blivit så mätt och sömnig att jag lagt mig i soffan med huvudet i mammas knä och fötterna i pappas så farfar att han ska gå ut och hämta ved till spisen. Det började bli kyligt och han skulle göra en brasa. En stund senare knackade det på dörren. In kom en krokig figur i tomtekläder. Ett ögonblick trodde jag att det var en riktig tomte men sen förstod jag att det var farfar. Han bar en stor säck på ryggen.

– Finns det några snälla barn? frågade han.

– Ja, jag är snäll, fick jag fram.

– Då ska du få det här stora paketet, sa han.

Jag öppnade det ivrigt. Det var ett par fina skidor.

Tomten delade ut flera andra julklappar och sen gick han ut i vinternatten.

En stund senare kom farfar tillbaka med famnen full med ved.

– Jag tror faktiskt det var du som var tomte, sa jag och gav honom en kram.

När vi tagit upp alla julklappar och farmor vikt ihop papperen tog farfar fram bibeln. Det sprakade i kakelugnen. I skenet av stearinljusen i den sjuarmade ljusstaken läste farfar julevangeliet och stämningen blev högtidlig.

Tidigt på juldagens morgon väckte farfar oss med kaffe på sängen och frågade om vi ville gå på julottan. Jag följde med honom och farmor till Tjärstads kyrka men pappa och mamma somnade om. När psalmsången fyllde kyrkan och prästen sa att ett litet barn hade fötts i Betlehem kändes det som om julen kommit på riktigt.

När vi kom tillbaka åt vi en riktig julfrukost med risgrynsgröt och skinksmörgås och sen slumrade vi till en stund. Vi vaknade av att solen sken in i rummet. Så fort som möjligt ville jag ut och pröva mina skidor. Pappa hjälpte mig att spänna fast dem. Jag åkte på det vita fältet bakom huset och pappa pulsade bredvid. Efter juldagsmiddagen åkte vi mätta och nöjda hem till Kisa igen.

När jag precis skulle fylla sju år och börja skolan föddes min lillasyster Gunilla och mamma slutade jobba.

Vi flyttade till en fyrarummare i det pampiga grannhuset Svea. Det behövde

renoveras och jag minns att det växte en liten björk på den fallfärdiga balkongen. Nu är huset Kisas stolthet. Vardagsrummet var stort som en balsal och jag fick ett eget rum. Pappa fick släpa säckar med koks uppför alla trapporna för att kunna elda i spisen och kakelugnarna. Det var roligt att få en syster men ålderskillnaden var så stor att vi aldrig blev lekkamrater.

Jag passade henne korta stunder till exempel på kvällen när hon sov och mamma och pappa gick på bio på biografen mittemot. Där såg jag också min första riktiga film:” Annie get your gun”.

På bottenvåningen i Svea låg en järnaffär och en manufakturhandel som tillhörde familjen Ljungqvist. Sonen Walter Ljungqvists blev senare författare. Hans ungdomskärlek Lisa både arbetade och bodde i huset. Jag blev skolkamrat med hennes dotter Mari. Ibland följde jag med henne och hennes sportiga mamma på skidturer och långpromenader. Som vuxen blev jag mycket förtjust i Walter

Ljungqvists böcker där jag kände igen min barndoms trolska landskap och udda människor.

Jag tyckte om att gå i skolan och fick flera nya vänner. En av dem var från Tyskland och hette Haidi. Hennes föräldrar hade tandläkarmottagning och bostad i Solhåg, det hus där Walter Ljungqvist och hans syskon vuxit upp. Första gången jag följde med henne hem stod det uppdukat något som kallades mellanmål i matsalen. Jag hade aldrig hört det ordet förut. Det fanns fina smörgåsar på assietter, te i en porslinskanna och pressad apelsin i fina glas.

En annan skolkamrat hette Gunnar. En gång när vi hade utflykt var det så kallt att jag hade tagit på mig dubbla strumpor och ett par damasker. Då sa han:

– Vilka tjocka ben du har!

Jag blev bara glad för alla gamla tanter brukade säga:

– Vad du är smal, får du ingen mat hemma”.

Din pappa jobbar väl på Konsum frågade Gunnar en annan dag,

Ja, är det något konstigt med det, undrade jag

Då är han väl socialdemokrat, sa Gunnar och det lät som om det var något fult. Jag har ett litet fotografi med uddkant som pappa tagit på mamma och mig. Vi ler båda två och ser ut som om vi just upplevt något intressant. Mamma lutar sig ner mot mig och håller mig om axlarna med båda händerna. Huvudet är lite suddigt men hennes vackra ansikte utstrålar glädje, intresse och omtänksamhet. Hon är inriktad både på mig och på omvärlden. Mamma har på sig en figursydd pälsjacka som jag minns att jag brukade borra in ansiktet i och smeka. Hon har en yllekjol och varma strumpor i ett par koketta skor.

Själv ser jag ut som en liten Anne Frank. Mina kläder är uppseendeväckande välskräddade för en utflykt på landet men på den tiden hade man ju ”finkläder” på sig på söndagarna.

Det finns ett skimmer och en självklarhet över oss som också präglade tiden i Kisa där jag bodde tills jag fyllde nio år. Arbetet i tobaksaffären gav mamma både självförtroende och inkomster. Hon träffade folk och blev uppskattad. Mamma var mjuk och vänlig med en stillsam humor. Hon var spänstig, vig och söt men också

intresserad av att läsa och förkovra sig. Hon gick kurser i engelska och lånade ofta böcker på logens bibliotek. Själv var jag både trygg och självständig under Kisatiden.

Mamma har alltid varit mycket kärleksfull mot mig men så där leende och fulla av självförtroende som vi är på fotot var vi inte alltid längre fram i livet.

Den självklara hemkänslan i miljön och med vänner och bekanta försvann för både mamma och mig när vi senare flyttade. Pappa hade fullt upp med sitt arbete och jag hade ju skolarbetet men mamma förlorade sitt arbete och sin identitet som yrkeskvinna. Sedan Gunilla föddes 1952 började en väldigt lång period som hemmafru för mamma. Hon trivdes egentligen aldrig med den rollen. Förutom sin varma, skämtsamma och ömsinta sida hade hon också mörkare drag av melankoli som kom fram ibland. Hennes barndom hade varit allt annat än lätt.

Mammas föräldrar Ester och Erik Eng hade lämnat sin hembygd i Horn för en framtid på landsbygden utanför Linköping. Eriks far var hemmansägaren och karlaktören Petter Eng som fick femton barn med två olika fruar. Tyvärr var det bara den äldste sonen som kunde ärva gården. Erik och de andra barnen fick skaffa sig sin utkomst bäst de kunde. Erik hankade sig fram med alla möjliga arbeten och var ofta borta veckovis. Ibland var det dåligt med mat.

Ester, som senare blev min mormor, fick i tät följd fem barn varav ett var efterblivet. Hon var medlem i en sträng, frireligiös grupp och tog det som ett Guds straff att få ett utvecklingsstört barn och blev allt mörkare till sinnes. I samband med en sjukhusvistelse på Linköpings lasarett där hon vårdades för svår astma och saknade sin nyfödda flicka förvärrades hennes psykiska besvär. Till slut blev de så allvarliga att hon togs in på Vadstena hospital där hon blev kvar till sin död åtta år senare.

Min mamma Ingamay blev i princip moderlös vid fyra års ålder. Hon var också den i familjen som brydde sig mest om sin utvecklingsstörde bror Birger. Hon var den enda som förstod vad han sa. De fick börja skolan samtidigt men det fungerade inte alls för Birger. Han placerades på ett vårdhem av de sociala myndigheterna. Den lilla systemen hade redan lämnats till fosterhem och de båda äldre bröderna fick bo hos släktingar i Horn tills de i femtonårsåldern fick klara sig själva.

När mamma skulle börja andra klass fick hon flytta till en farbror och faster som hade en bondgård strax utanför Kisa.

– En gång fick jag sitta i knät på farbror Arvid, har mamma berättat för mig. Där fanns också den tolv år äldre kusinen Brita som mamma hade kontakt med resten av sitt liv. En ljusgestalt under skoltiden var ”magister Sandberg” som hon alltid talade om med värme.

Så fort skolan var slut sökte sig mamma tillbaka till sin pappa som nu bodde inne i Linköping. Där konfirmerades hon och fick jobb på Tempo. Så småningom blev hon expedit i Hallbergs tobaksaffär. Arton år gammal blev hon mäkta stolt föreståndare för filialen i Kisa.

Under tiden i Linköping hade mamma haft sällskap med en ung man som studerade och var gymnast. Hans familj blev en trygghet för mamma och han var troligen hennes stora kärlek men något hände som skilde dem åt. Hon hade massor av fotografier på den spänstige ynglingen undangömda i en kartong och när hon blev dement pekade hon på en bild på honom som hon satt upp på väggen och sa: ”Jag älskar honom”.

Min pappa Bertil hade en betydligt tryggare barndom än mamma. Större delen av sin uppväxt bodde han i det lilla samhället Rimforsa vid Åsunden. Där lekte han vilda lekar med sina kamrater. Familjen bodde nära sjön Åsunden och där badade Bertil och hans kamrater på somrarna och jumpade på isflak på vintern. Han hade ett tryggt och trivsamt hem. Hans far, farbröder och farfar var alla målare och få är de hus i trakten som inte målats eller tapetserats av en Ekbergare. Farmor var den perfekta och förnöjda husmodern och hon var svag för sin ”Bette”. Han hade också en ljuslockig syster som hette Clary.

Pappa var klen till växten men hade en vilja av stål. Han började sin karriär som springpojke på Konsum i Rimforsa 1939. Där kämpade han sig uppför de höga backarna med cykeln fullastad med varor till kunderna. Skolläraren hade föreslagit att han skulle fortsätta i realskolan i Linköping men det ville inte pappa. Ingen av klasskamraterna skulle göra det och det var besvärligt att ta sig till Linköping på den

tiden. Pappa gick istället den långa vägen. Efter springpojksjobbet blev han biträde på Konsum i Horn och Hycklinge och sedan charketurist i Kisa. Genom att flytta till nya platser och få bättre jobb klättrade pappa på karriärstegen inom Konsum och KF. Han gick också flera kurser främst på Vår Gård. 1989 slutade pappa sin yrkesbana som chef för KF:s livsmedelspolitik. Då hade han arbetat femtio år inom kooperationen.

Konsum i Kisa låg i en rundad funkisbyggnad snett emot Hallbergs tobakshandel på Kalmarvägen. En gång när pappa tittade ut på gatan vid niotiden på morgonen fick han syn på en söt ung kvinna som bar en packe tidningar framför sig på magen. Sen tittade han alltid ut genom fönstret vid niotiden på morgnarna eftersom han upptäckt att hon hämtade morgontidningarna vid tåget vid den tiden och gick med dem till Tobakshandeln. Pappas arbetskamrater retades först med honom men sen berättade en av dem att kvinnan som hette Ingamay var med i Godtemplarnas ungdomsförbund. De träffades varje vecka i lokalen på Högabacken. Pappa skyndade sig att bli medlem där och blev bekant både med mamma och med hennes trevliga kamrater. Han gjorde sig också ofta ärende till tobaksaffären där hon arbetade trots att han varken rökte eller snusade. Så småningom fick de sällskap och förlovade sig. Lite tidigare än planerat blev mamma med barn och de skyndade sig att gifta sig fredsåret 1945.

Det jag minns bäst av pappa under Kisatiden och senare är att vi var ute i naturen så fort han var ledig. Fina sommarkvällar efter jobbet åkte mamma, pappa och jag till någon spegelblank skogssjö och tog ett dopp. Tidigt skaffade han kamera och dokumenterade vårt liv och annat som gjorde intryck på honom. I början blev det små svartvita fotografier tagna med en lådkamera senare mer avancerade bilder som han framkallade själv.

Under Kisatiden uppträdde personalen på Konsum i roliga kabaréer där pappa skrivit sångtexter och alla sjöng och spexade. Han var lite före sin tid när det gällde hushållsarbete och lagade ofta mat hemma. Mamma och pappa hade många vänner som de umgicks med på ett otvunget sätt under den här tiden. Men pappa var ambitiös och när han fick erbjudande om ett bättre jobb i Finspång kunde han

inte säga nej.

Flyttbilen stannade på Storgatan nedanför Svea i juni 1954. Alla våra möbler bars ner från det tornprydda stenhuset i min världs centrum och forslades till ett anonymt hyreshus i Finspång. Jag fick vara kvar en vecka hos min beundrade lekkamrat Margaret Larson innan jag flyttade för gott. Hon var tre år äldre än mig och det började märkas. Ibland föredrog hon att fnittrande gå runt i samhället med sina långbenta klasskamrater framför att klättra i bergen med mig. Hon tyckte i alla fall det var tråkigt att jag skulle flytta och jag fick bo hemma hos henne vid Skvallertorget medan min familj installerade sig i Finspång.

Några dagar tillbringade vi i familjen Larsons sommarstuga vid en sjö i närheten av Kisa. Platsen såg ut som en av pappersbonaderna i farmors kök: Barn på sommarlov.

– I eftermiddag blir det solförmörkelse, sa Margarets pappa en morgon. Vi ska sota några glas så vi kan titta mot solen utan att förstöra ögonen. Han hade skaffat några glasbitar som vi höll över en öppen eld tills de blev svarta. Högtidligt la vi dem i en korg i väntan på mörkret.

Mitt på dagen sken solen intensivt. Vi tog på oss våra stickade baddräkter och gick de få stegen till stranden. Där bredde vi ut vår filt och la oss ner. Himlen var alldeles blå. Solen värmdes. Det var svårt att förstå att allt skulle bli svart om några timmar. Vi badade och stänkte vatten på varandra, Sen tog vi en simtur. Margaret var mycket bättre än mig på det. Hon simmade ända ut till de vita näckrosorna och såg precis ut som bilden på drottning Näckrosa som fanns i min läsebok av Elsa Beskow. Efter badet drack vi hallonsaft och mumsade på tant Larsons hembakade bullar medan vi planerade eftermiddagen.

– Det är bäst att vi går upp på berget, där kan vi se hela himlen, sa Margaret
– Vi får inte glömma de sotiga glasen, sa jag. Och en varm tröja. Vi kanske måste stanna där uppe jättelänge.

När tiden var inne packade vi allt i en korg och började klättra upp på berget. Margarets föräldrar stannade vid strandkanten. Vi hittade en bra plats högst där uppe med vid utsikt över sjön och de toppiga bergen runtomkring. Himlen var

som en blå kupa över oss men solen började svalna. Det mörknade alltmer och fåglarna slutade sjunga. Det blev alldeles mörkt fast det var eftermiddag och vi rös till. Det var dags att ta fram de sotade glasen. Konturerna av solen växte fram ur mörkret och hela rymden välvde sig över oss. Vi kröp ihop nära varandra och kände oss ensamma i universum.

Tänk om solen aldrig skiner mer, sa Margaret

Tänk om vi inte kan se blommor och fåglar igen, sa jag.

Långsamt, långsamt började solen visa sig mer och mer. Grönskan kom fram ur dunklet och världen började framträda.

– Tack gode Gud, mumlade vi.

Fåglarna började sjunga, Några humlor brummade runt de stora blålockorna och sög nektar ur klöverblommorna på lövängen runt stugan. Vi såg allt med nya ögon.

Kom och ät nu barn, sa fru Larson och vi var tillbaka i verkligheten.

Ett par dagar senare återvände vi till familjens lägenhet i Kisa. Från Margarets rum kunde jag se Hallbergs tobakshandel där mamma arbetat och där vi bott i många år. Där skymtade jag också det stora Sveahuset som vi nyss flyttat ifrån. Det byggdes 1907 och var då Sveriges högsta trähus.

Varför, varför, måste vi flytta? Fy för Finspång! tänkte jag.

Mitt i natten väcktes vi av farbror Larson.

Ni måste gå upp och klä på er barn. Svea brinner och elden kan sprida sig.

Vi rusade mot fönstret. Stora eldkvastar och bolmande rök dolde nästan Svea.

En brandman ringde på dörren och sa att vi skulle gå ner på gården tills faran var över. En stor mörk folkmassa trängde ihop sig på Skvallertorget. Ljuset flimrade på oroliga ansikten. Massor av brandmän sprutade vatten på Svea för att elden inte skulle sprida sig dit från de brinnande magasinsbyggnaderna på baksidan. Projektiler från ett av magasinerna flög omkring i luften och det kändes som om det var krig. Det Jag blev som förstenad och höll hårt i Margarets hand.

Vilken tur att vi flyttat ut från Svea, tänkte jag, men Marie och Karin bodde ju fortfarande kvar. Hur skulle det gå för dem?

De två tornen på Svea började brinna men brandmännen som hade klättrat upp på taket kunde släcka elden därifrån. Till slut kom det bara ett moln av rök och allt blev sotsvart.

Faran var över och vi kunde gå och lägga oss men det dröjde länge innan vi somnade den natten. Morgonen därpå läste farbror Larson ur Corren att Svea hade klarat sig med mindre skador men att de flesta magasinerna brunnit upp. Hela baksidan såg ut som en krigsskådeplats. I det enda magasinet som klarat sig på grund av kraftiga brandväggar förvarades 50 kilo dynamit som hade kunnat ödelägga hela kvarteret.

Dagen därpå lämnade jag Kisa och mina kamrater för att bara komma på besök ibland. Den bästa delen av min barndom hade tagit slut på ett dramatiskt vis.